

Lien – ett viktigt redskap för vår överlevnad

**Genom att skörda gräs kunde vi ha djur under de långa
vintrarna**

Kort om dess historia och lite om hur
man ställer in och använder lien.

Sammanställt av Allan Edblom

E-post: Allan.edblom@gmail.com

Kort historik om lien

- Lien första redskapet för slåtter av gräsmarker
- Kortlien med kort skaft "orv" är en vidareutveckling av skäran. Utvecklades senare med långt skaft och två knaggar.
- Anses att ha nått Skandinavien omkring Kristi födelse.
- Skäran användes för skörd av säd.
- Från 1600-talet började lien användas även för skörd av säd.

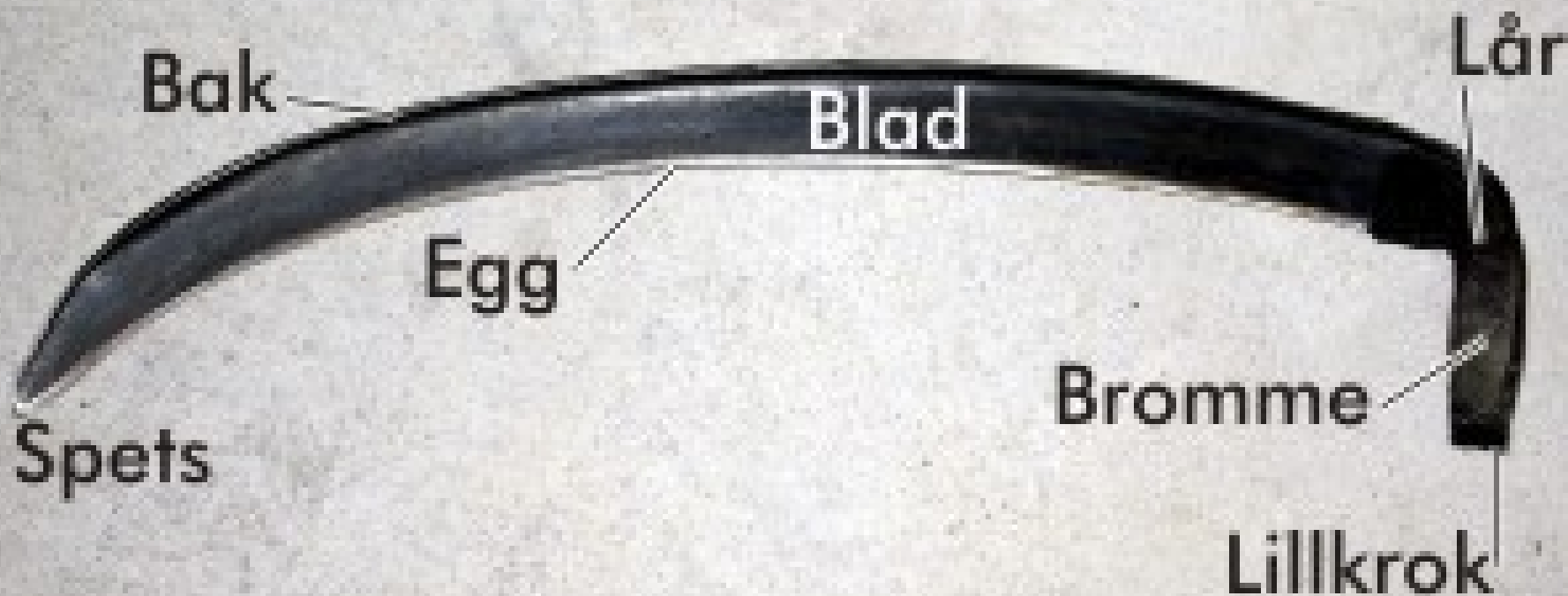
Säkerhet

- Förvara lien hängande i ett träd
- 100% koncentration och 100% respekt! Tänk alltid vart du har lien om du håller i den.
- Bär lien på axeln med bladet bakåt och spetsen uppåt.
- Vila hängande på lien

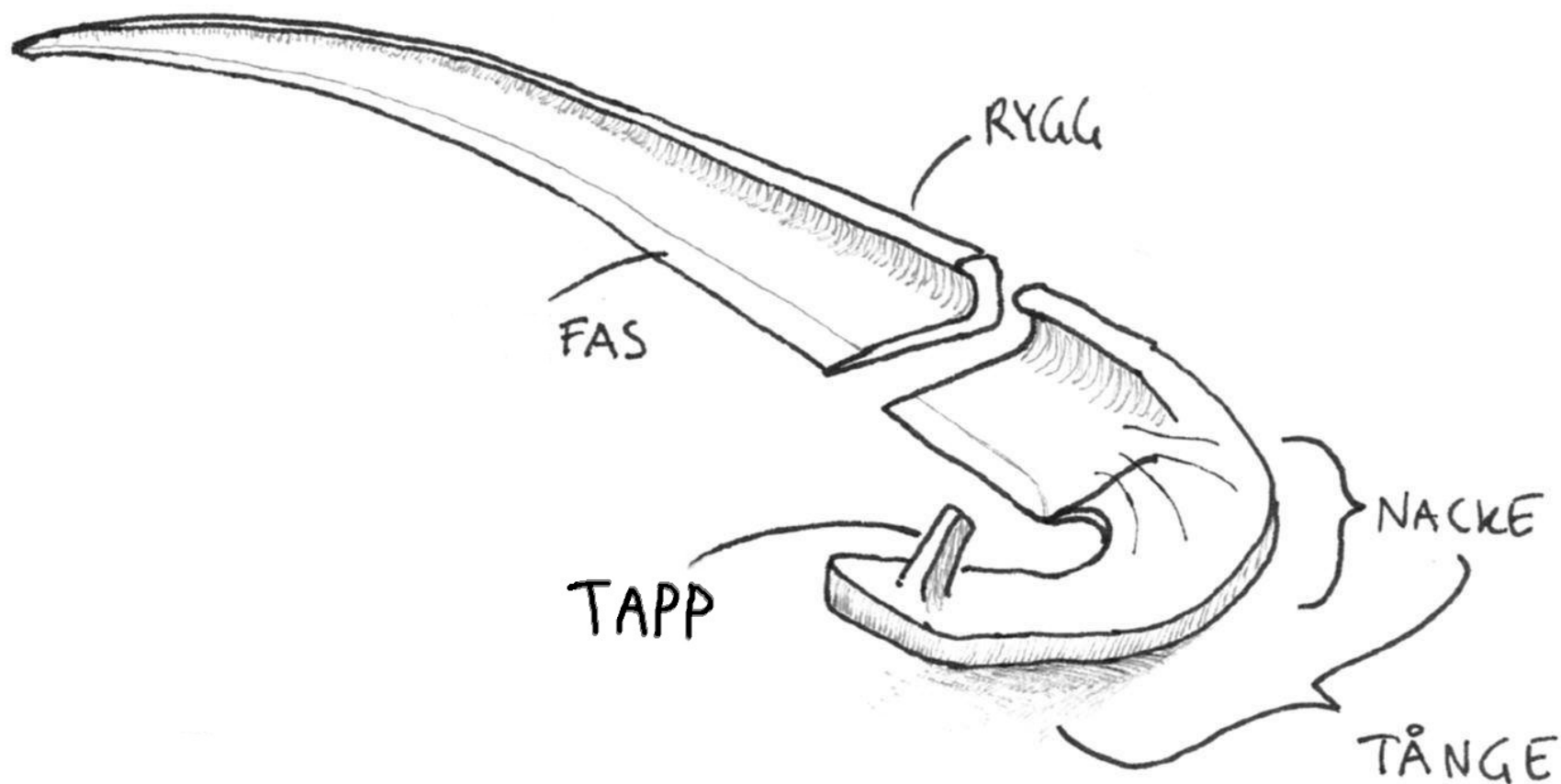
Liens delar

Liens delar

Liens delar

Olika typer av liar

Olika typer av liar

Lien ser olika ut beroende på vad den ska användas till och beroende på hur olika personer utvecklat lien för ett bestämt användningsområde.

En lång lå får man egg som kan skära i graset och en lång lå kan därför användas mera gräs per drag. Hållbladet med en lång lå uppstår sig när manen som ska skära är öppen med stubbar, buvar och stenar. Öppningskanten mellan stubbarna med en smidig kort lå. Det är alltså manen som ska skära som bestämmer vilken längd som blir bäst. De flesta åkarna där de långa låarna som till sin riktiga namns låarna utslutande med massan varför det är kortare låar som är mer användbara.

Sången på lå kan vara utdragen eller trubbig. En utdragen spets kan man finna i mitten av stam och de närmaste grästräskarna medan en trubbig spets inte låter låten komma sig in i buvar. Smålands som hade en somme långa ut på sången.

Kraftiga, tyngre låar kan användas när man har mycket sty eller tung som ska skära av. Det kan annars vara lite att bryta bladet mot det hårdare styet. Den större massan kan också hjälpa låten fram när den ska skära genom styet. Även till kövlar använde man en kraftigare lå. I Danmark har man av tradition använt sig av breda blad på alla låar. Dansk lå och andra låar som tillverkats i Sverige för export finns här på.

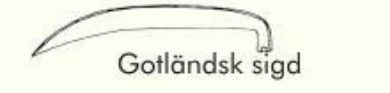
Arvidsjaur

Bohus

Gotland

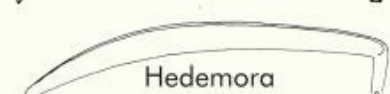
Gotländsk sigd

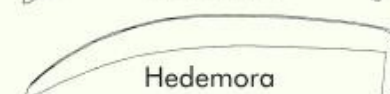
Gullspång

Hammerdal

Hedemora

Hedemora

Härnösand

Lerbäck

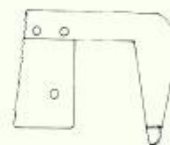

Luleå

Olika modeller av bromme

Till vänster är ett spetsigt bromme som är kännetecknande för förtäppliska och medeltida låar. Brommen till höger är en amerikansk spetsig typ som introducerades i Sverige på 1800-talet.

Bromme enligt ett engelskt patent där bladets och ryggen smides i stödet som sedan smides ihop.

Bromme till vänster är av europeisk riktningstyp. På äldre förtäppliska var baken ofta nedsmid ålängs brommens rygg och övergår i ryggen i bladen som på sidan till höger som är en typ vanlig i Norden sedan 1700-talet.

Tvärsnitt genom olika liar

Med vattenrand

Med ovikt bak

Med halvsvikt bak

Med helsvikt bak

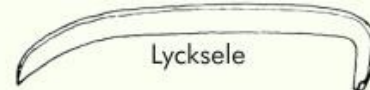
Enkelveckad amerikansk

Dubbelveckad amerikansk

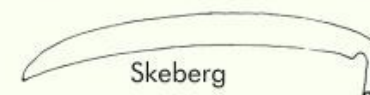
Finsk dubbel bak

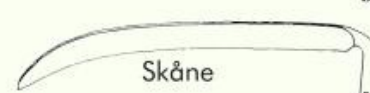
Lycksele

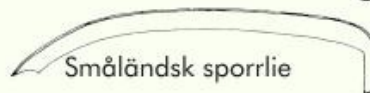
Piteå

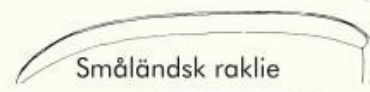
Skeberg

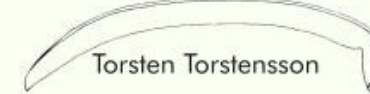
Skåne

Småländsk sporrlie

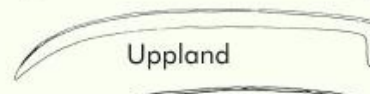
Småländsk raklie

Torsten Torstensson

Umeå

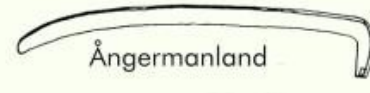
Uppland

Viksjö

Vira

Ångermanland

Åsele

Amerikansk

Det urval beaktade svenska lårtypen. Bilden är inte skalstörrelse och låarna tillverkas ofta i olika storlekar. Efter Jan Rader Lamm i Rättstaden 1977. Den amerikanska modellen användas även i Sverige. Lårtypen som tillverkats i Sverige men inte används här finns på denna sida inte.

Finsk

Norsk

Tvåspröflar genom låar som förekommer i Norden. Den svenska är i mitten. Upprätt sak på lårtyp genomgått i mitten av 1800-talet och de amerikanska modellerna ca 1880. Efter Jan Rader Lamm i Rättstaden 1977.

Lieorv – olika typer

Orvtyper

Lien och orvet är en utveckling av skäran med sitt skaft. Först användes liar vid höskörden men från 1600-talet blev lien huvudredskapet vid sädesskörden.

I början av en teknikutveckling provas många varianter, och dessa har levt kvar så länge produktionen var lokal. Till skillnad från lien, vars tillverkning tidigt koncentrerades till större bruk var orvet något som i mycket tillverkades på varje gård. Eftersom materialet var lätt tillgängligt i närmaste skogsdunge och lätt att bearbeta kunde nästan vem som helst tillverka ett. Och då orvet helst ska vara måttbeställt för att ge ett behagligt arbete var de svåra att hantera för en kringresande försäljare.

Förutom tycke och smak, som naturligtvis präglas av traditionen påverkas orvets utseende av slåttermarkens egenskaper. En stenig hage kräver ett mer lättmanövrerat orv än en starrmyr.

Ursprungliga orv utan knaggar kan hittas i Tornedalen och i Finland medan det i övrigt i Sverige bara använts orv med en eller två knaggar. Orven med en knagg kan ses som en övergångsform. Moderna orv, som plåtorven som säljs i järnaffären, har

Orven på kartan nedanför

Enknaggade halvkorta eller halvlånga orv:

- 1 med ändkrok
- 2 ändkrok med knoppformig avslutning
- 3 skarvorv med tillskarvad ändkrok
- 4 skarvorv med intappad ändkrycka
- 5 skarvorv med påträdd ändkrycka
- 6 hålorv med handtagshål i stället för ändkrok

Stjärtorv

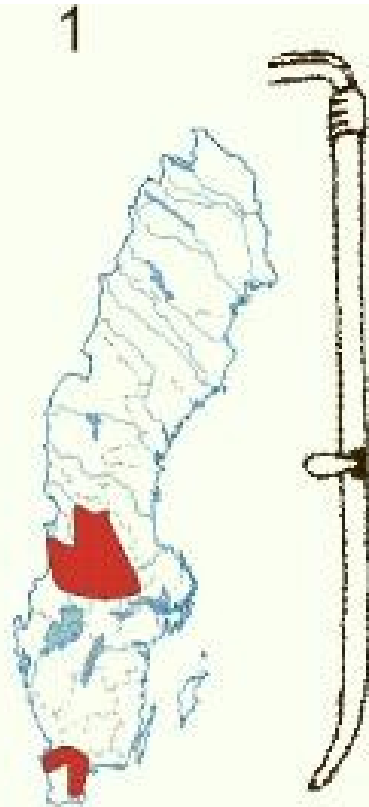
- 7 med ändknagg i grenform
- 8 ofullgånget eller kapat stjärtorv med två knaggar infällda på olika sidor av orvet

Enkelriktat dubbelknaggade orv

- 9 dubbelknaggat orv

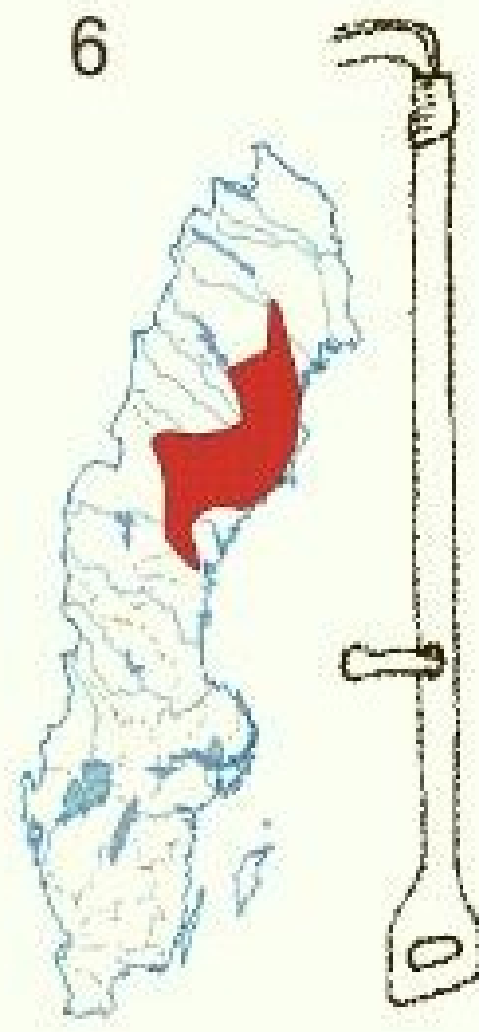
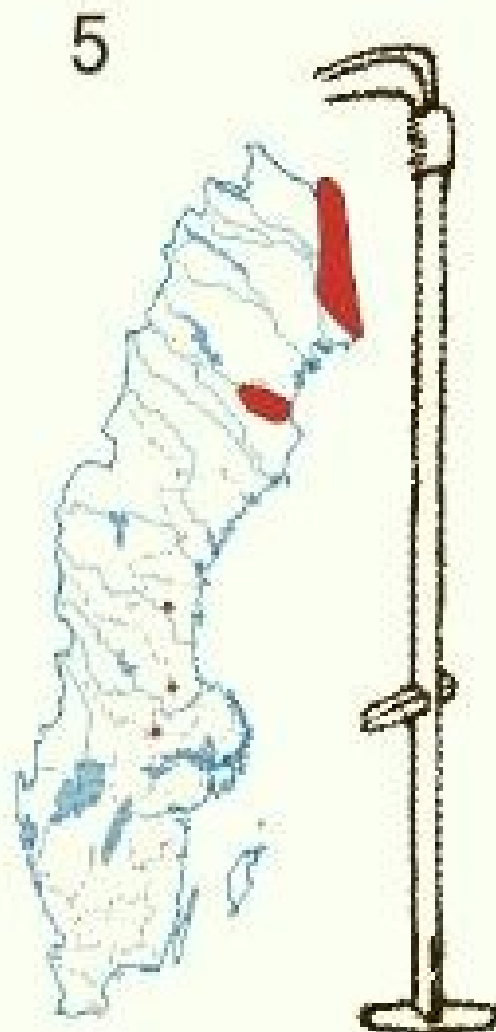
Lieorv – olika typer

Naturskyddsföreningen
Järfälla

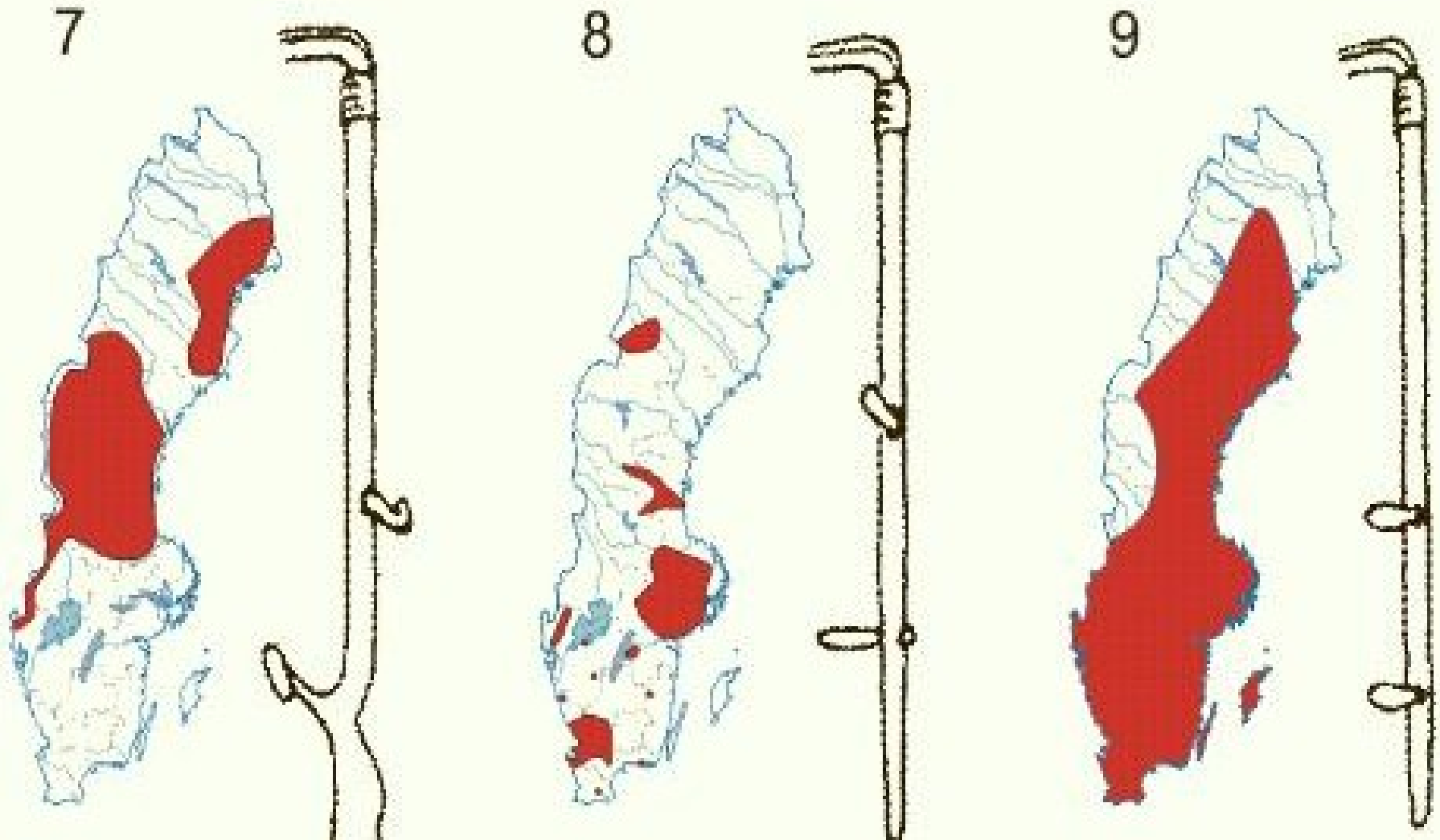

Lieorv – olika typer

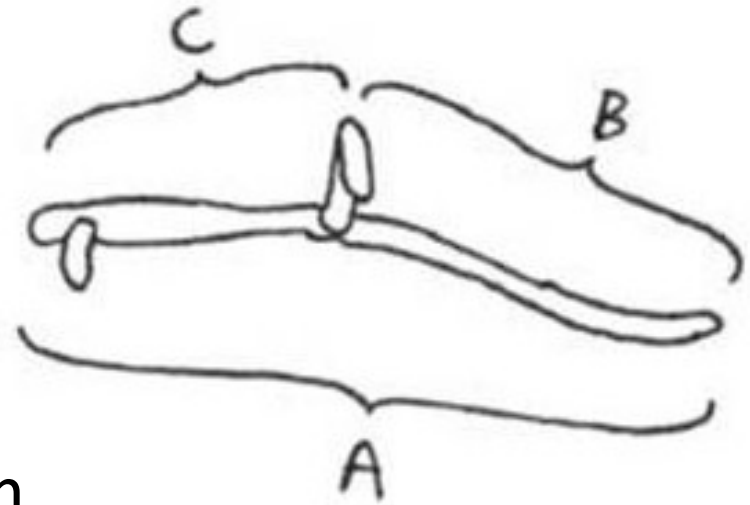
Lieorv – olika typer

Beräkning av lieorvets längd mm

Personens längd 180 cm

Typ av orv	A cm	B cm	C cm
Fältorv	149	98	57
Trimmerorv	139	92	52
Kompromiss	144	95	54

Personens längd 165 cm

Typ av orv	A cm	B cm	C cm
Fältorv	136	90	52
Trimmerorv	127	84	47
Kompromiss	132	87	49

Inställning av lien

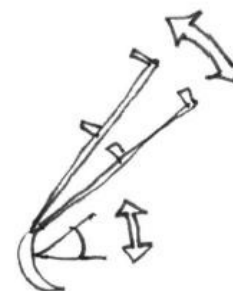
Cirkelvinkel

Vinkel mellan orvet och bladet som bestämmer riktningen för bladet i horisontalläge

Jordläggningsvinkel

Vinkel mellan bladet i tvärsnitt och marken. Eggens jordläggningsvinkel är den avvikande vinkel mellan eggens riktning i tvärsnitt och bladets riktning i tvärsnitt.

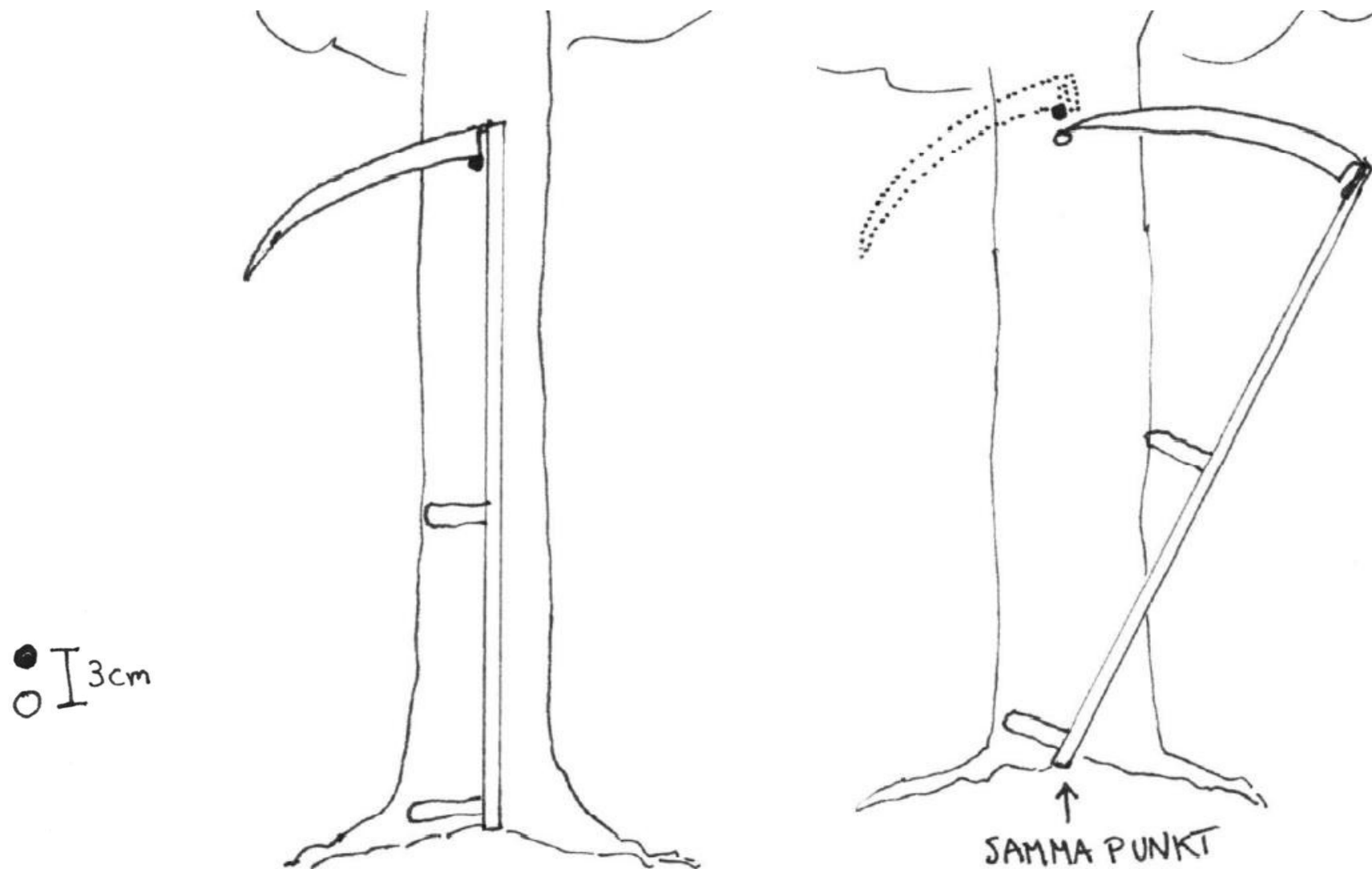
Spetshöjdsvinkel

Vinkel mellan bladets längdriktning och marken. Ändring av denna vinkel utförs med armarna och påverkar spetsens höjd över marken.

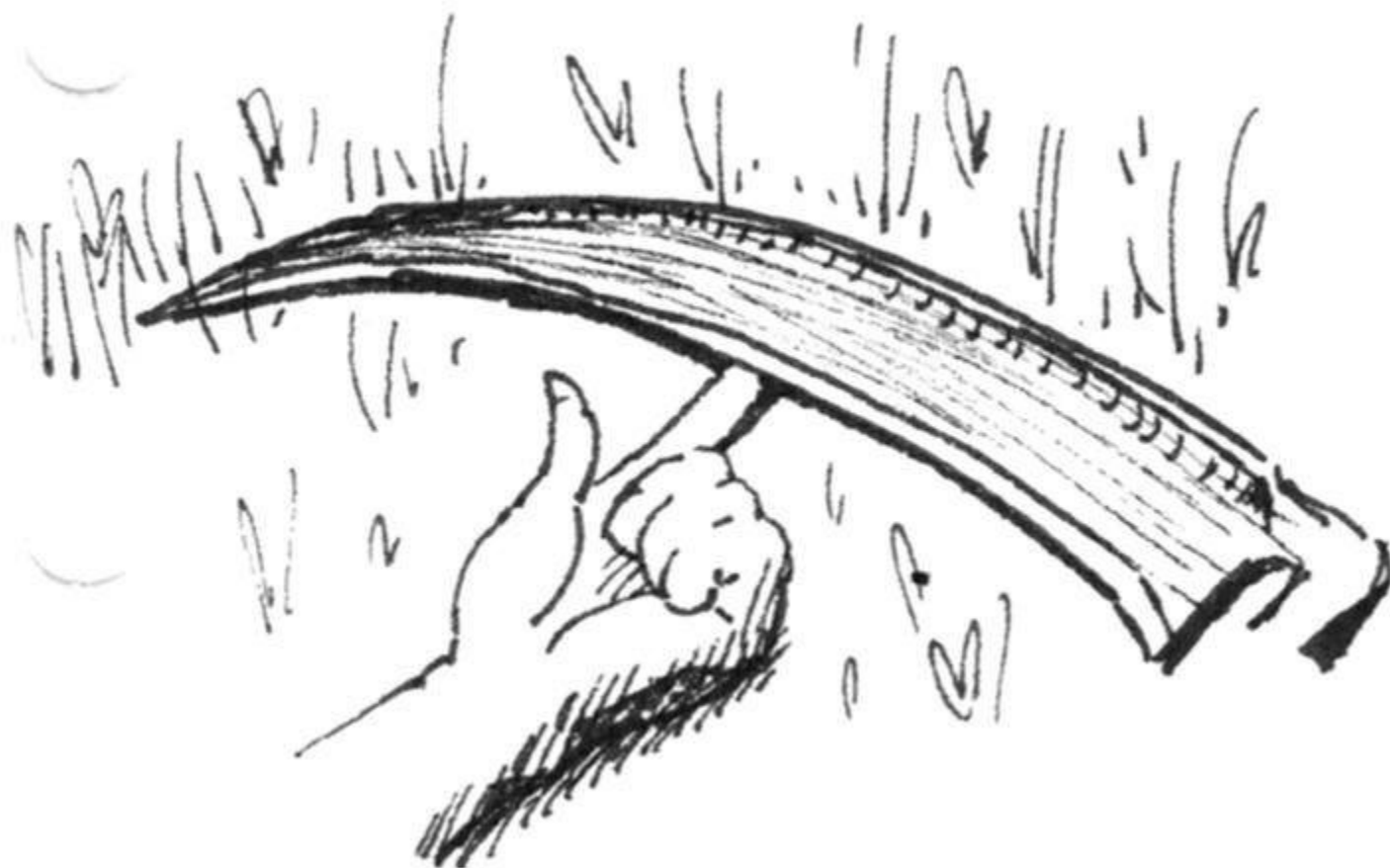
Skärvinkel / Cirkelvinkel

Naturskyddsföreningen
Järfälla

Jordläggning

Naturskyddsföreningen
Järfälla

Balans / Spetshöjdsvinkel

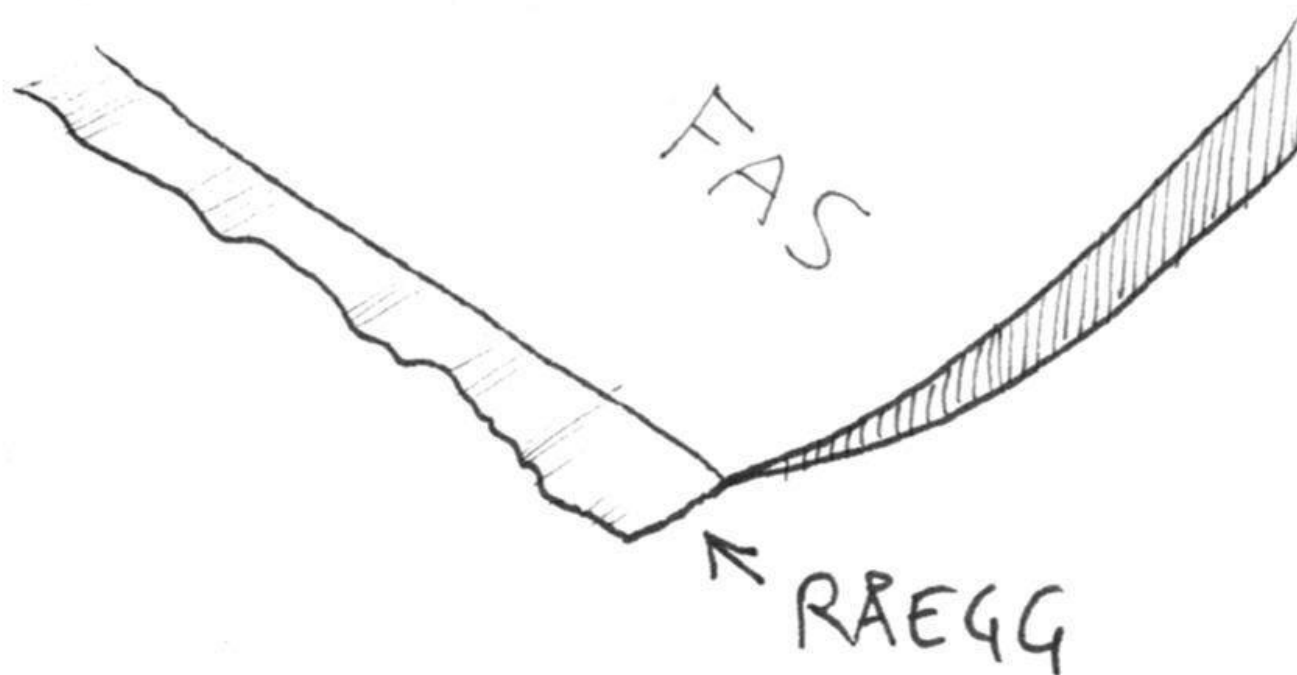

En vass lie förutsättning

- Slipa med slipsten
- Knackning med städ och penhammare. Vanligt i södra Europa. Kräver mjukare lieblad.
- Bryning av eggen. Tar bort råeggen.
- Vispesticka. Trästicka komplement till bryne för nyslipad lie.

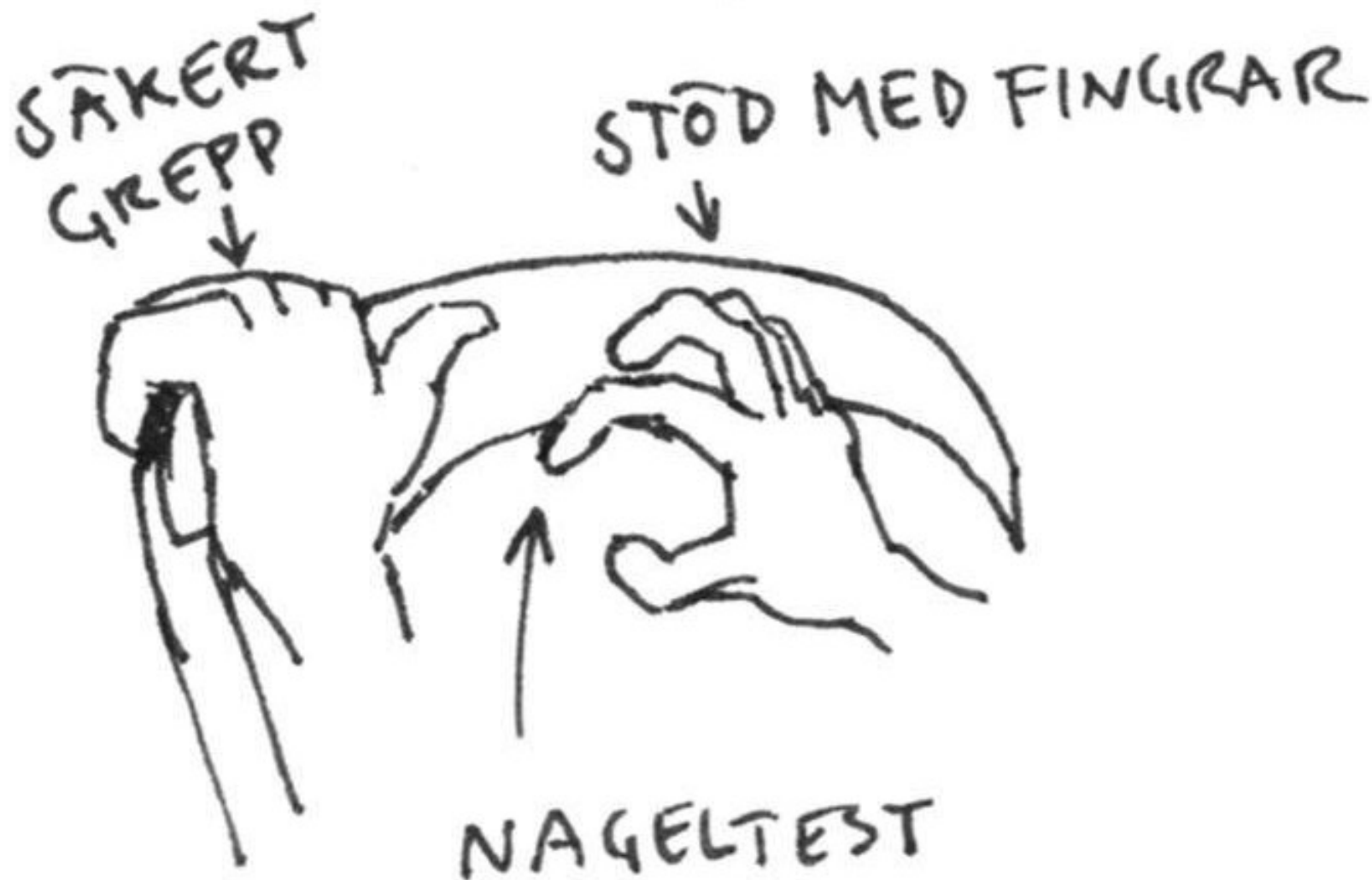

Råegg

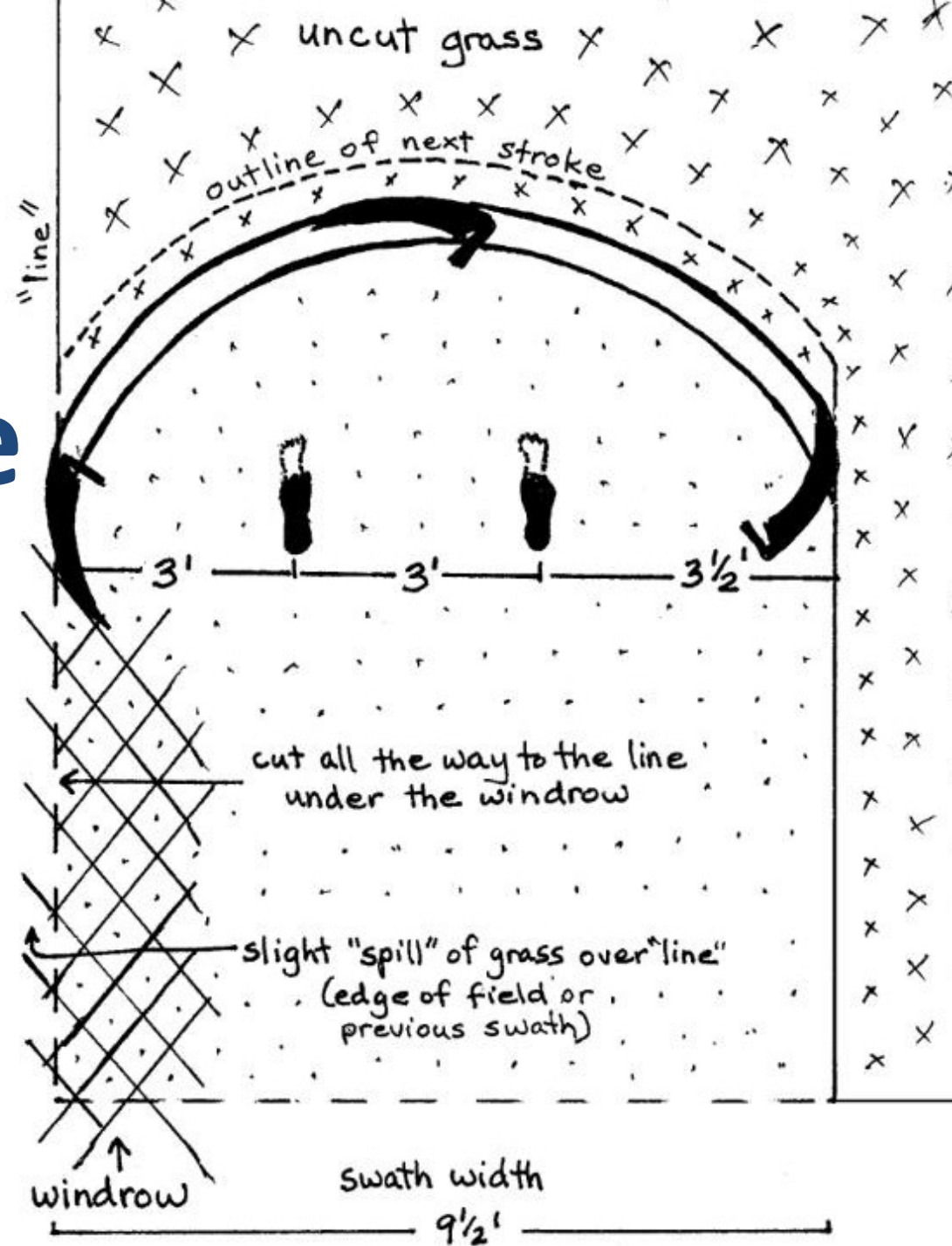

Test av att lien biter bra

Liens rörelse

Kom ihåg!

1. Låt lien följa marken – både framåt och bakåt
2. För lien i en cirkelrörelse
3. Ta lite i varje skär och ta ett kort skär, 1 – 1,5 m
4. Jobba med rygg och bål. Armarna statiska!

Minst åtta olika liar

- "Enligt en gammal ramsa skulle en slåttare ha inte mindre än åtta liar, och det var: Storeskarpen och lilleskarpen och den skarpe, buskaflängarn och tuvekrängarn och stenknarpen, länge maahejarn och den store ore (troligen are, dvs andre) te å gå på dä slätta mä." (Linnarsson, 1948.)